

aigua (HIST)

Des dels seus orígens a l'Edat Mitjana, la viabilitat de Benidorm com a població ha estat vinculada a saber resoldre el problema de l'escassetat d'aigua. La climatologia de la zona ha proporcionat sempre unes precipitacions escasses i irregulars, tot alternant-se llargs cicles de sequera amb episodis de pluges catastròfiques que destruïen collites i infraestructures. A més, a diferència de la Vila Joiosa o Altea, la nostra ciutat manca de rius que li permeten suplir l'escassetat de precipitacions. Per això, des de fa segles, Benidorm ha estat supeditada a l'aigua d'altres localitats per al seu subministrament. El dèficit d'aigua ha estat sempre estructural i en cada moment històric els seus habitants s'han enginyat per a buscar solucions diferents al perpetu problema d'escassetat d'aigua.

A l'Edat Mitjana, Bernat de Sarrià va fundar Benidorm com a municipi cristià però va desaparèixer com a tal quasi un segle després i va perdre la major part dels seus habitants (vegeu **Benidorm HIST.**). Entre les distintes causes d'aquesta despoblació cal citar l'escassetat d'aigua, problema que Bernat de Sarrià no va saber preveure. Així, al segle XVI, les escasses famílies que vivien al nucli urbà de Benidorm utilitzaven per al consum domèstic l'aigua de pluja emmagatzemada en l'aljub del castell. En aquells segles l'economia es basava fonamentalment en l'agricultura i si aquesta disposava d'aigua s'obtenien bons rendiments i s'incrementava la població. Però a Benidorm el tipus d'agricultura predominant era de secà, per la qual cosa, amb l'escassetat de precipitacions, era d'escassos rendiments i va provocar el continuat declivi de la població de Benidorm en els segles següents.

Durant la primera mitat del segle XVII Benidorm continua quasi despoblat. En els documents es fa referència a l'existència d'una sènia i uns bancals que es regaven amb les seues aigües. Aquests bancals pertanyien als senyors territorials de Benidorm i posteriorment van donar nom a la partida de la Senyoria que estava situada molt pròxima a l'actual plaça Triangular.

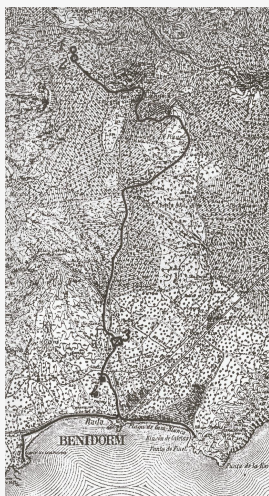
En el segle XVII, Beatriu Fajardo de Mendoza, mitjançant la construcció de la séquia del Reg Major,

va portar aigua de Polop fins una part del terme municipal de Benidorm, a la qual llavors es denominava partida de l'Alfàs de Benidorm (vegeu **Nou Reg o Reg Major de l'Alfàs i Benidorm HIST.**). El resultat va ser la repoblació de Benidorm i el continuat creixement de la seua població. Posteriorment, es prolongaria la séquia i es faria arribar l'aigua fins al centre urbà de Benidorm.

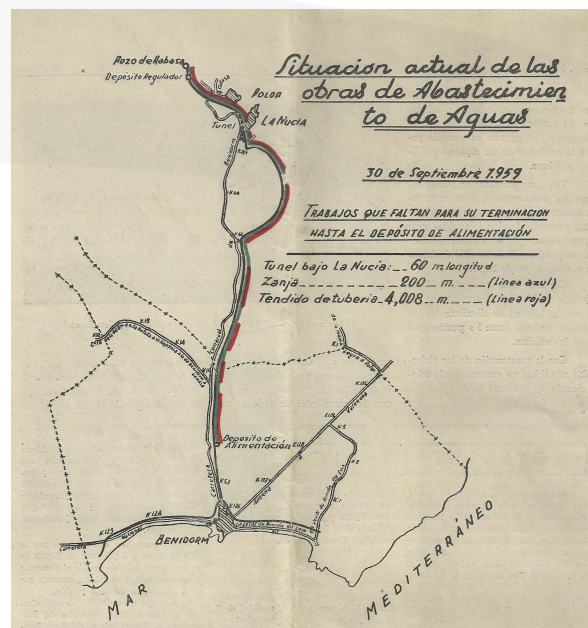
Durant els segles XVIII i XIX, el subministrament d'aigua de Benidorm seguia provenint principalment del Reg Major, complementat amb aportacions menors d'altres procedències, com per exemple les sènies per extraure aigües subterrànies, de les quals hi havia una gran quantitat a la partida del Saladar i d'altres pròximes. Aquesta aigua es destinava sobretot a l'agricultura i en menor proporció al consum humà, especialment en les cases disperses per les explotacions agrícoles del terme municipal de Benidorm. A les cases del poble hi havia un pati amb un aljub que arreplegava l'aigua de pluja i també la del Reg Major. Durant el més de gener, s'omplien les cisternes amb l'aigua de Polop; segons testimoniatges orals, per a la seua conservació, durant tot l'any en alguns aljubs es posaven anguiles que s'encarregaven de mantenir l'aigua lliure d'insectes. L'aigua de Polop se subministrava mitjançant unes séquies, algunes de les quals estaven per sota de les voreres d'alguns carrers, com per exemple el que actualment es denomina de Tomàs Ortuño. En aquests segles el consum d'aigua per als usos domèstics era escàs: es calcula que en 1910 el consum d'aigua per habitant i dia era d'uns 10 litres. Per altra banda, la deficient canalització de l'aigua potable originava problemes de contaminació fecal i es convertia en mitjà de transmissió de malalties com per exemple el còlera, amb greus episodis al segle XIX, el tifus, paràsits intestinals, etc. Per altra banda, l'abundància de basses de reg al camp propiciava la reproducció del mosquit *Anopheles* que transmetia la malaltia denominada paludisme o malària, endèmica de la zona.

A partir de 1929, es va iniciar la construcció del Canal Baix de l'Algar l'Algar (vegeu **Canal Baix de l'Algar HIST.**) que va suposar, anys més tard, que passara a ser de regadiu d'una part important del

terme municipal de Benidorm, unes 3.000 Hectàrees.

Conducció d'aigua del pou de Rabassa
Así será Benidorm (1955)

Situació de les obres d'abastiment d'aigua
Boletín del Ayuntamiento de la villa (1959)

A partir de 1950, es va produir un canvi en l'orientació econòmica de Benidorm que en pocs anys va deixar de ser un poble d'agricultors i pescadors per a convertir-se en una potència turística. En aquests anys es va construir la xarxa de subministrament d'aigua a les cases i també es va iniciar la potabilització de l'aigua destinada al consum humà. El sistema es va completar amb la construcció de la xarxa de clavegueres i l'eliminació dels pous cecs, amb la qual cosa es resolgueren els problemes higiènics de l'aigua. A partir d'aquest moment es van produir dos fets molt importants respecte a l'aigua: a) la població va començar a créixer a un ritme incessant i b) el consum d'aigua creixia també de forma espectacular, arribant als 200 litres per habitant i dia.

La conseqüència va ser l'increment exponencial en les necessitats d'abastiment d'aigua per al consum urbà, per la qual cosa Benidorm va haver de recórrer a nous sistemes de captació. El primer sistema va ser el de l'explotació de les aigües subterrànies del pou de Rabassa, adquirit per l'Ajuntament en temps de l'alcalde Pere Zaragoza Orts que només va resoldre el problema momentàniament, perquè les seues aportacions eren insuficients davant del continuat increment de la població i dels turistes. Per això es van potabilitzar les aigües del Canal Baix de l'Algar en els moments de major penúria.

Repartint aigua. La bota de Sebastià

Benidorm, recopilación fotográfica (1952)

Paral·lelament, es van iniciar en la comarca dues obres hidràuliques que encara que destinades inicialment per al reg agrícola, acabarien sent importants també en el subministrament urbà: els embassaments de l'Amadório (1952) i de Guadalest (1960)

Repartint aigua. La bota del Xaval Benidorm, recopilación fotográfica (1955)

Les dificultats en el subministrament de Benidorm van començar ja en 1976 però van culminar amb la greu sequera de l'estiu de 1978, quan es va haver de recórrer a subministrar l'aigua a través de vaixells-cisterna contractats per l'Ajuntament. Aquests fets van posar de manifest la necessitat de captar nous recursos i la conveniència d'unificar esforços per resoldre el problema no tan sols des de l'àmbit estrictament municipal sinó des del comarcal. Les conseqüències van ser per una banda la creació del Consorci d'Aigües de la Marina Baixa (vegeu **Consorci d'Aigües de la Marina Baixa HIST.**) i per una altra la perforació de diversos pous a finals de 1978 per a utilitzar les aigües de l'aqüífer de Beniardà quan era alcalde Rafael Ferrer Melià, els

quals continuen sent en l'actualitat un recurs important per a Benidorm i la comarca. Posteriorment, es posaria també en explotació l'aqüífer de l'Algar.

Font d'aigua situada a la costera del Campo Quico

En la dècada de 1980, la creació a la serra Gelada de l'estació depuradora d'aigües residuals (EDAR) de Benidorm, la primera de la comarca, va permetre utilitzar les aigües del Reg Major per al consum humà a canvi de cedir les aigües depurades per a usos agrícoles. D'altra banda es va prolongar el Canal Baix de l'Algar i es va construir l'elevació del riu Torres, la qual cosa va permetre connectar les conques dels rius Algar i Amadório i iniciar una etapa d'utilització conjunta i integral dels recursos hídrics de la Marina Baixa.

Però el problema de l'abastiment d'aigua de Benidorm dista molt d'estar resolt. S'ha arribat a l'aprofitament màxim dels recursos hídrics de la comarca, tant fluvials com subterranis, amb la incorporació de l'aqüífer d'Aitana (Sella) i d'altres menors. Però el creixement de Benidorm i la comarca no ha parat, i el primitiu dèficit d'aigua de Benidorm és hui un dèficit de tota la Marina Baixa. Per tant, ha

estat necessari buscar solucions noves. La més recent ha estat la connexió de la Marina, mitjançant una conducció de 35 km., amb el sistema d'abastiment de la ciutat d'Alacant, amb la qual cosa la comarca pot rebre aigües del transvasament Tajo-Segura-Taibilla-Vinalopó. També existeix el projecte de rebre aigües del Xúquer i del denominat Pla Hidrològic Nacional que suposaria l'arribada d'aigua a la nostra comarca des de zones molt llunyanes.

Encara que aquests projectes no han conclòs, es pot suposar que a la llarga seran també insuficients. El creixement de Benidorm i de la Marina Baixa no pareix que vaja a detindre's. Això obliga a redefinir el concepte d'aprofitament integral de l'aigua (dels rius, subterrànies, depurades, dels transvasaments) afegint la millor utilització d'un recurs fins ara poc explotat: l'aigua de la mar. El seu ús en les platges o en el parc temàtic de Terra Mítica han demostrat les seues possibilitats. Les tècniques de l'osmosi inversa i la microfiltració permetrien utilitzar l'aigua marina i de la depuradora per al consum humà, encara que de moment la barrera del seu alt cost d'obtenció està frenant el seu desenvolupament. Però si la demanda d'aigua segueix creixent al mateix ritme que fins ara, potser que siga l'única solució per a la Marina Baixa en situacions de sequera de la resta d'Espanya, quan no puguem disposar de l'aigua excedent de les conques de l'Ebre, Tajo o Xúquer.

Convé assenyalar una constant històrica en l'aprofitament de l'aigua a Benidorm: en els últims segles s'ha fet amb gran eficiència. Abans 1950 hi havia un aprofitament integral de les aigües del Reg Major que s'utilitzaven no sols per a l'agricultura i consum humà sinó també en els molins fariners, els abeuradors, hidroelectricitat, etc. Per al millor aprofitament de les seues aigües els habitants de Benidorm han promogut al llarg del temps la redacció de reglaments que regulaven el seu ús, tot destacant els de 1783, el de 1847 i el de 1926; fins a la dècada de 1980 la seu de l'administració del Reg Major estava a Benidorm i els seus agricultors portaven la iniciativa. Al segle XVIII Cavanilles elogiava l'interés i l'habilitat dels agricultors de Benidorm per a aprofitar l'aigua del Reg Major i l'aprofitament d'altres tipus d'aigües: de petits brolladors, subterrànies, de pluja, etc. En el segle XIX

s'assenyala que, malgrat la carència de recursos propis, s'administrava l'aigua de forma que en anys de sequera, mentre altres poblacions passaven escassetat, ací el subministrament estava assegurat. L'elecció del mes de gener per omplir els aljubs domèstics era la més encertada. Per una banda, s'aprofitava el cicle de pluges de tardor, el més abundant a la nostra zona i per altra la temperatura de l'aigua en gener és de les més baixes de l'any, amb la qual cosa la seua capacitat de transmetre malalties era menor. Cal tenir present que els problemes sanitaris de l'aigua assenyalats anteriorment es produïen en gairebé totes les petites localitats.

A partir de 1950, el creixement de Benidorm com a ciutat turística està condicionat per la disponibilitat d'aigua. La sequera de 1978 va causar pèrdues importants en aquest sector i es van prendre les mesures adients per tal que no es tornara a repetir una situació similar. S'han diversificats els recursos i s'ha administrat amb cura l'aigua que es disposa. En algunes localitats les pèrdues d'aigua a través de les conduccions poden arribar fins al 40 %, però a Benidorm es procura minimitzar-les amb un correcte manteniment. Pel que fa a l'aigua agrícola, la decisió dels regants de canviar l'aigua del Reg Major per les depurades va ser encertada perquè s'asseguraven un subministrament constant i regular especialment a l'estiu, quan més dèficit d'aigua hi ha al Reg Major. Els problemes sorgits per la inadequada depuració de les aigües residuals als mesos d'estiu i la seua salinització semblen ser conjuntural i tenen solució. Recentment s'ha iniciat un tractament terciari de l'aigua depurada i una desalació que la fa apta, no sols per l'agricultura sinó també per a regar jardins públics i neteja de carrers.

Tota la gestió de l'aigua, per a ús humà i agrícola, s'ha fet en els últims anys de forma molt racional. Joan Mateu, expert en Geografia Física i en qüestions hidrològiques, assenyala que ... *el Consorci de la Marina Baixa ha fet un ús i una integració d'usuaris de l'aigua més que espectacular i esplèndida, on ha tractat d'incorporar els vells usos dels agricultors i les necessitats dels usuaris de les zones turístiques amb el reciclatge d'aquestes aigües i unint els que podien pagar i uns altres que no podien. És una experiència modelica en la gestió de l'aigua.*